

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EXAMEN PUBLICUM ANNIVERSARIUM

IN

SCHOLA METROPOLITANA

X CALENDARUM OCTOBRIS A. MDCCCXXIII

HABENDUM

INDICIT

RECTOR SCHOLÆ

NICOLAUS LANG NISSEN,

DOCTOR PHILOSOPHIAE ET MAGISTER ARTIUM ATQUE PROFESSOR.

De invidia diis ab Herodoto et aequalibus attributa pauca
commentatus est *Paulus Möller*, Scholæ Adjunctus.

HAVNIAE MDCCCXXII.

TYPIS SCHULTZIANIS.

Statens pædagogiske Studiesamling
K. V.

ପାତ୍ରକାଳୀନ ଲିଖଣ

ମହାକାଵ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ଶର୍ମିଳା

ମିଶନ୍ ପାଠ୍ୟ

ମହାକାଵ୍ୟ ଅଧିକାରୀ

Præteriorum temporum memoriam animo recolentes haud raro populos deprehendemus, qui, exiguo vel nullo accedente lumine literarum, solis ingenii viribus adjuti, ad intelligentiam veri non mediocrem pervenerint. Nam, ubi semel scientiæ et cognitionis cupiditas in civitate quadam exorta fuerit, incredibile dictu est, quantopere præsidio sensus communis proficiant. Tum ingeniorum summam existere viriditatem et ubertatem videmus. Aliter ii, quibus major est verborum et rerum cognitio a majoribus tradita, prærepta materia, in iis, quæ acceperunt, politius limandis omnem consumunt operam; quo fit, ut ingenium ad nova invenienda inertius atque sterilius evadat. Accedit, quod illi, quibus vacuus propositus est, in quem excurrant, campus, natura duce, rarius transversum feruntur, atque deducuntur in devia, quam eruditio hæc, quæ mole propemodum laborat sua. Scientiæ enim, ab initiis rudibus illis quidem sed robustis progressæ, cito ad maturitatem perveniunt. Vergentibus deinde ad occasum, cum in deterius omnia labantur, præstantissima quæque in exili cernuntur initiatione. Tum alii, vetera centies decantata fastidientes, novitatis studio monstra præse ferunt opinionum; alii, argutiis nimis dediti, in minima disperciunt omnia. Ita manifestum est, theologos, ut hoc utar, olim multo gravius de christiana doctrina disseruisse, quam in hac nervis atque succo distitura jejunitate. Eadem est græcæ antiquitatis atque in universum cuiusvis ævi ratio, quo homines, naturali quadam veri intelligentia vigentes, priusquam nimis acreverit librorum moles, felicibus auspiciis se dederint ad res intuendas. At in summa literarum abundantia, cum curiosior ista invaluerit de omnibus rebus dubitatio, quæ certissima

quæque convellendo et labefactando temerarium aucupatur laudem, facile homo contortis et fallacibus conclusiunculis ita irretitur, ut verum cernere nequeat. Mira discrepantia philosophorum in diversissimas partes abeuntium ita humanas conturbat mentes, ut insignis nascatur omnium opinionum confusio. Atque hæc, si cujus, nostri certe ævi est conditio, ut philosophi res abditas et ab ipsa natura involutas in quæstionem vocantes omne ferme rerum sustulerint discrimen. Iuvat igitur animo revolvi ad antiquissima illa tempora, quibus homines non ex libris, sed naturæ quadam felicitate sapiebant. Nam, ut de cæteris rebus taceamus, quis est qui putet illum, qui nostra memoria, post tot philosophorum curas, in rerum contemplatione studium et operam collocaverit, plus in rebus divinis videre posse, quam homines ævi simplicioris, qui tantarum rerum insitas et quasi consignatas in animo notiones sinceras conservarent. Concedendum quidem est, receptiores, doctrina perpolitos elegantiore, proprie magis et accurate de rebus cælestibus disseruisse, quam antiquitatem, quæ propter sermonis egostatem, involucris fabellarum fictarum et miraculorum commentis sublimia vestire necesse habuit. Sed hanc verborum subtilitatem nimis persecuti doctiores philosophi omnia justo scrupulosius rimiati sunt. Quo factum est, ut ea, quæ pro rerum magnitudine verbis exæquari non possent, minutius concisa ad nihil fere redigerentur. At longe aliter se habet rudit illa et inchoata ratio; cui si adventitia detraxeris ornamenta, per se lucebit sententiarum et sensuum altitudo. Sic herodotea opinio de administratione rerum humanarum, quam e musis depromtam considerare nobis in animo est, si ad mentem autoris intellecta fuerit, institutis sapientissimorum hominum consentanea esse reperietur. Exiguam quidem historiæ particulam animo et memoria complexus est; sed ea, quæ partim ipse præsens conspexerat homo, qui sciendi cupiditate duximus tot peragrabat terras, partim ex aliorum narratione arripuerat avidissime, ea tam penitus habebat perspecta, tam diligenter considerata, ut inde ad pietatem et frugalitatem commendandam saluberrima vi-

vendi præcepta haurire posset. Quo factum est, ut penitus animo imbiberet opinionem, nihil in rebus humanis fortuito evenire vel divina providentia vacare, sed omnia ad deorum administrationem esse referenda. Cujus pietatis cum crebra occurrant vestigia, latissime tamen patet ea, quam deorum nemesi ubique præ se fert, sententia. Hæc animo ejus sic insedisse videtur, sic per omnem narrationem diffusa est atque dispersa, ut fere dixeris, autori inter scribendum præcipue propositum faisse, hanc lectoribus inculcare doctrinam.

At, cum hæc sententia jam in Herodoti libris admodum exulta appareat, in promtu est, eam illi cum æqualibus fuisse communem. Est enim hæc humani ingenii ratio, ut communitate quadam opinionum contineantur æquales. Nisi compluribus in studii societatem venientibus, raro præclarum aliquod inveniri videbis. Quid? quod homo, etiam invitus sibi diffisus, non absque consensione aliorum visum aliquod ratum habere potest. Ita demum decreta popularia, quæ sua cuvis ævo propria sunt, oriri atque incrementa capere possunt, si alii alia addiderint atque contulerint in communem utilitatem. Est igitur per se conjectura probabile, φθόνον deorum Herodoti ætate in circulis et sessiunculis hominum sermone jam tritum fuisse. Præterea Pindarus et tragicus, qui ejus fere fuerunt æquales, in hac sententia exornanda multi sunt. Alschylus præsertim, in Persis hac de re disserens, ad Herodoti similitudinem proxime accedit. Sed libenter illis*) suffragamur, qui utrumque Phrynicus,**) autoris fabulæ de fæda Milesiorum strage, vestigia pressisse autumarunt. Deinde cum homines, quos loquentes inducit Herodotus, hanc saepius præ se ferant rationem, non verisimile

*) C. A. Boettigeri prolusio altera de historia Herodoti ad carminis epicis indolem propius accidente. p. 75 et Bentleji dissertation on the epistles of Phalaris p. 257.

**) Hujus mentio ab Herodoto injicitur VI. 21, ubi narratur, hanc fabulam Athenienses tali affecisse mortore, ut omnes spectatores in lacrymas effunderentur. Adjicitur, Phrynicum M drachmis multatum fuisse, quod domesticæ cladis memoriam refricaret, et simul cautum fuisse lege, ne quis in posterum hanc fabulam doceret.

est, autorem eam suo ingenio acceptam referre. Quamvis enim creationes, quæ ab Herodoto in medium proferantur, iisdem verbis ab iis, quibus tribuantur, habitas esse, nequaquam arbitremur, nemini certe ea suggestit, quæ ei non convenire compertum haberet. Themistocli,^{*)} (ut hoc utar), cuius adeo recens erat memoria, non doctrinam obtrusisset, qnam a se ipso inventam esse sciret. Sed, quoniam ad has orationes delati sumus, a re non alienum videtur pauca quædam de earum nidole observare. In proclivi est animadvertere, Herodotum pro illo more, qui postea apud græcos latinosque scriptores constanter obtinuit, ut res ante oculos geri viderentur, eos sermones habitos fecisse, qui a moribus personarum non abhorrerent. Nam, ut hoc omittamus, autorem non potuisse singula, quæ tot homines, et tempore et regione remotissimi, fecerant verba, siscitando indagare: multi sermones ingenium autoris aperte produnt. In summa enim varietate morum, qui ad humanæ vitae veritatem egregie sunt delineati, similis quædam disserendi disputandique ratio ubique pellucet. Quotiescumque viros inducit sapientes, qui considerata conservent judicia mentis, illam nobis exhibit sapientiæ imaginem, quam ipse sibi animo informaverat. Quæ cum ita sint, et Græci et barbari prudentia præstantes de fragilitate rerum humanaarum et deorum numine superbis infesto pariter apud Herodotum disputant. Idcirco vel exinde concludi potest, autorem non sibi vindicasse hanc opinionem, sed ea attulisse, quæ tunc temporis communis veritatis sensui probarentur. Accedit denique Aeschylus,^{**)} qui luculentis verbis autor est, hanc antiquitus inter homines obtinuisse opinionem.

Absurdum itaque existimantes singulis hominibus sententias, quas explicantes ab Herodoto inducuntur, tanquam suas vindicare, atque adeo Persarum, Aegyptiorum, Græcorum separatim excutere disciplinas:

*) Herod. VIII. c. 109.

**) Agamemnon v. 755. ed. Schütz.

omnia in unum collata ad Herodotum, ex opinionibus ævi sui disserentes, referemus.

Cæterum hæc, quæ disputationi nostræ subjecta est, opinio de diis invidis, fastū humānum et nimiam prosperitatem in ordinem cōgentibus, a contemplatione rerum humanarum et humanæ mentis indeole originem haud dubie traxit. Nam consideranti diligenter generis nostri conditionem non potuit non perspicuum esse, in rebus prosperis et ad voluntatem nostram omnino fluentibus, ut plurimum reformidandam esse gravissimam fortunæ conversionem. Notatione et observatione eorum, quæ accidere solent, facile quoque animadversum est, homines in florenti fortuna constitutos haud raro sibi spiritus sumere et arrogantium; in primis vero difficilem esse in dominatu regio moderationem; at, fortunæ commutatione subito consecuta, elatos istos homines in perniciem ruere. Magna quidem ex parte talia necessario ex antecessionibus consequuntur. Nam isti superbi sibique præfidentes tum temeritate sua fortunarum ruinam accelerabant, tum fastidio et sævitia aliorum odium et insidias concitabant. Cum ita rerum causas alias ex aliis aptas et necessitate nexas videamus, his ab æterno tempore fluentibus in æternum, rationem tamen et mentem moderari pietas suadet. Atque sæpe incident tempora, quibus in dispensatione sortium humanarum insignior æquitas manifesta sit, quam, quæ ex hoc vulgari rerum progressu explicari queat. Tum, qui aliquid sapiunt, præsentem deum suspiciunt atque venerantur. Sed antiqua pietas, quæ proximas transiliebat causas, omnes rerum vicissitudines a diis recipiebant autoribus. Quin etiam illam temeritatem, qua opulentissimos quosque pessum dari videmus, pænarum loco divinitus immissam non-nunquam affirmarunt.

Quæ cum ita essent, in deorum natura causa illis erat indaganda, cur eminentissima quæque sæpiissime prosternerentur. Sed modulo generis sui, quo nihil præstantius ipsis occurrebat, deos quoque metientes, multa ad similitudinem imbecillitatis humanæ traduxerunt. Cum

mortalibus insitum viderent sensum quendam aequitatis perquam illum laudabilem, quo improborum res opulentas ægre ferrent, sed eandem in vitiosam istam invidiam sæpius degeneratam esse animadverterent, utrumque hunc affectum, cogitatione confusum, promiscuo nomine φθόνοι significarunt.

Serius alterum ab altero, ut re differre intelligebant, ita verbo quoque separabant; adeo ut honesta animi affectio, quam prudenter consilio deus generi nostro indidit, ne inhumano stupore præclaros viros jacere et turpes extolli pateremur, νεμεσέως nomine appellaretur, contra φθόνος fædissimi vitii nomen maneret. Sic Aristoteles*) virtutem, cui νεμεσέως nomen addit, inter φθόνον et χαροπεζανίαν medium obtinere censem.

Non defuerunt,** qui ex origine vocabuli φθόνος efficere voluerint, nullam liuoris vim antiquitus illi adjunctam fuisse. Derivatam esse hanc vocem a radice φθέω vel φθίω, e cuius notione latius patente fluxerint φθέρω, φθένω, φθίνω, ἔφθιμαι, φθίσται. Itaque primum non ejus affectum significasse, qui alterius commodis invideat, sed in universum odium perniciosum. Haud aliter *invidice* vocem apud Romanos et odium et livorem complecti videmus.

Utcunque sit, non est insitiandum, hac ratione aliquid de maiestate deorum detrahi, utpote qui affectibus obnoxii inducantur. Sed talia omnibus; qui de numinis natura populariter scripserunt, usu venisse videmus. Etiam in sacris literis Judæorum et Christianorum dei accipimus cupiditates et iracundias. Atque, nisi quis omnem exuerit humanitatem, non poterit non humani aliquid deorum notioni admisci. Quod si quis propriis tantum verbis de divinis rebus disserere vellet, in nihilum fere tota recideret disceptatio. Quæ cum ita sint, bonus Herodotus, si de diis humano more verba faciat, nequaquam impietas est insimulandus. At, si quis dixerit, nostrum manifesta vi-

*) Ethic. lib. 2. cap. 8.

**) cf. Hemsterhus. ad vocem φθόνος, in Leunepii Etymolog.

tia diis tribuisse, avertenda erit calumnia. Omnis tamen hæc criminatio facile repelletur, si ea consideraverimus, quæ de vi vocis φθόνῳ latius patente supra observata sunt. Antiquus enim sermo non ad modum recentioris linguae digesta erat articulatim et definite, non arcti cibis circumscripta finibus erant verba, sed quæ nos ut partes generi subiectimus, significatione prorsus erant confusa. Non igitur audiendus est Plutarchus, qui in libro, *) in quo Herodotum omni calumnia insectatur, huic quoque vitio vertit, quod impias de diis notiones præ se tulerit. At linguam herodoteam ad sui temporis normam revocans non semel erravit. Nam simil modo criminatur, Herodotum maligne Soloni sophistæ cognomen addidisse; quanquam satis constat, nomen illud tunc temporis invidia vacasse. Cæterum in nostro exstat locus insignis, quo ad liquidum confessumque perducitur, voces φθόνῳ et νεμεσεῖς promiscue adhibitas esse. Nam cum Solon in oratione, qua Croesi calamitati domesticæ proluditur, (I. 32.) τοῦ θεῖον φθονερὸν τε καὶ ταραχῶδες commemorasset: narraturus eventum, qui Solonis sapientiam comprobabat, Herodotus ita exorditur: (I. 34.) Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχομένον, ἔλαβε εὖ θεᾶς νέμεσις μεγάλη Κροῖσον. — Nisi igitur vox φθόνῳ aures offendat, (offendere vero non debet), in hæc ad speciem impia rationem non inclegantem inclusam esse, de locis, quæ infra depromentur, planum fiet.

Divinæ invidiæ, (ut amur enim studiosi brevitatis hoc nomine rei, cui nullum sit latinum) triplex est apud Herodotum ratio. Nam et nimiae mortalium prosperitati, licet nulla culpa esset adjuncta, modum statuere, et eos, qui de felicitate sua gloriabantur, castigare; fortunatos denique, qui protervitate quadam divina et humana jura violabant, in ordinem cogere dii existimabantur.

Ut igitur a primo genere, quo hominibus, quibus præter modum omnia prospere cessissent, dii calamitatem inferre censebantur, oratio

---

*) De malignitate Herodoti. cap. XV.

nostra proficiscatur, hæc ex indeole humani ingenii commode potest derivari. Cum enim, aliis in amplissima fortuna constitutis, alii summa premerentur inopia, licet idem omnibus ingeneratum esset felicitatis desiderium, iniquius distribui videbantur sortes humanæ. Itaque, cum humiliores indigne ferrent hanc fortunæ injuriam, diis, quibus esse et æquandarum sortium potestas, eundem sensum inesse opinabantur. Hos igitur hominibus, quorum felicitas humanam conditionem superare videbatur, infestos id existimabant agere, ut æquabilius se haberent res humanæ. Quoties igitur cuidam omnia diu ex voto cessissent, toties metuendum esse, ne gravi oppimeretur calamitate.

Hujus opinionis exemplum admodum memorabile suppeditat fabula de Polycrate tyranno (III. 38.) Qui cum totam Samnum sub imperium redegisset, et in omnium rerum abundantia viveret, fortuna usus est tam constanti, ut, quoties cum hoste configeret, terra marique victoriam reportaret. Hujus igitur res florentes cum videret Amasis, rex Ægyptiorum idemque hospitio cum Polycrate conjunctus, literas ad eum dedit, quibus ostendit, se rerum humanarum imbecillitatem varietatemque fortunæ penitus habuisse perspectam. Quæ literæ, cum sententiam, de qua agitur, egregie illustrant, dignæ videntur, quæ integræ hue apponantur. "Dulce quidem, inquit, si accipias, amicum et hospitem valere et bene rem gerere. Mihi vero res tuæ secundæ non placent, quippe qui noverim, invidum esse numen (*τὸ δεῖον ὡς ξει φθονεόν*). Quocirca malim mihi et illis, quorum cura commoveor, aliud negotium prospere cedere, aliud successu carere, adeo ut variam fortunam experti non ab omni parte simus felices. Nemini enim fando accepi, cuncta usque commode cecidisse, cuius exitus non perquam fuerit calamitosus. Quapropter tu mihi morem gerens hæc opponas fortunæ. Quamcumque rem deliberando tibi pretiosissimam esse inventris, qua amissa maxime animo sis dolitus, eam sic abjice, ut nunquam in hominum conspectum redeat. Nisi in posterum felicitati adjunctum fuerit aliquid incommodi, sic tu malo occurras."

Notissimum est, Polycratem, amici consilio obsecutum, annum maximi pretii, quo plurimum delectaretur, in mare abjecisse. Ergo, ut Ciceronis^{*)} utar verbis, infelix una molestia rursus felix factus est, cum is ipse annulus in præcordiis piscis inventus est. Qua re cognita, Amasis, ne gravi aliqua calamitate hominis sibi conjunctissimi, quam certo jam instare existimaret, animo afflictaretur, hospitium Polycrati renuntiavit. Neque falsa fuit ejus opinio. Nam Oroetes, qui a Cyro Sardibus erat præfectus, simulavit, se, Cambysis insidias metuentem, ad Polycratem velle desicere; simulque hunc ad spem excitavit, fore ut magna, quam a se accepturus esset, divitiarum vi, totius Græciæ regnum obtineret. Quibus pollicitationibus inductus Polycrates Sardes se ipse contulit. At Oroetes eum comprehensum acerbissimo supplicio affecit, imperfectique corpus cruci affixit. Talis fuit exitus Polycratis, qui tamen, judicio Herodoti, vir erat præstantissimus. Adjicit enim historicus, indigne periisse Polycratem et aliter ac animi sensus mererentur. Nam præter Syracusanorum tyrannos neminem Græcorum, quibus singulare fuisset imperium, animi magnificentia cum Polycrate conferri potuisse. Quin etiam præter consuetudinem noster, qui alias, raro interspersis a se animadversionibus, narrantis vice simpliciter fungitur, hoc loco humanitatis sensum prodit et misericordiæ indulget, neque animum inducere potest, ut nefandum supplicii genus referat (III. 125.) Quod si talem virum, qualem hunc fuisse, Herodotus autor est, ex summis opibus singularis prostravit calamitas, quid est quod dubitemus, φθόνον deorum hominis etiam eximii rebus secundis provocari potuisse, atque huic unice propositum fuisse, ut æquabilitas quædam utriusque fortunæ conservaretur. Licet igitur sæpissime fastus improborum periculis, quæ a deorum invidia redundarent, onnoxius esset, etiam hominibus recti exempli, quorum ad voluntatem omnia nimium diu fluerent, gravis imminere putabatur fortunæ con-

^{*)} De finib. V. 30.

versio. Atque hoc tyrannis identidem iterare monitores, qui de insolentia verbum facere non auderent, posthac videbimus.

Deinceps (ut erat propositum) de iis dicendum est, qui, bona sua nimium efferendo, iram deorum in se contrahere videbantur. Est haec fere constans omnium temporum et populorum opinio, fortunam non omnino temerariam esse et regula vacantem, sed certis legibus subjectam et adstrictam. Aliis hominibus ad tempus adjunctam esse fortunam secundam, aliis adversam adhaerere existimant. Ad talem misseriam, autore Herodoto, natus erat Adrastus, (I. 35.) ἀνὴρ στυγοφόρης ἔχομενος; alterius autem fortunae specimen Polyceratis historia nobis offert. Similia his in minutis quibusdam quotidianaे vitae rebus, etiam nostro ævo, plebis sermunculis celebrari videmus. Sic homines, ut hoc utar, qui in talis et tesseris jaciendis turpe et illiberalē faciunt quæstum, persuasissimum habent, fortunam alias ita esse in sua potestate, ut ingenti spe lucri alea ipsis sit subeunda, alias sibi tam infausta auspicia esse, ut summam ducant amentiam fortunae ulterius experiri libidinem. Quod utrum recte an secus existimetur, non hujus loci est dijudicare. Sed fortunam sibi propriam in ostentationem et jactationem vertere, ut impium esse, sic in summum diserimen adducere homines, non aliter ac multi æqualium nostrorum, veteres putabant. Prinde non modo ipsos fortunatos de sorte sua impune gloriari posse negabant, sed ex aliorum etiam laudibus *) detrimentum metuebant. Idcirco Cicero **) religioni sibi dicit, Pompeji felicitatem verbis nimis extollere. Ejus enim hac de re hujusmodi exstant verba. "Reliquum est, ut de felicitate, (quam præstare de se ipso nemo potest, meminisse et commemorare de altero possumus), sicut æquum est homini de potestate deorum, timide et pauca dicamus." — "De hujus autem hominis felicitate hac utar moderatione dicendi, non ut in illius potestate fortunam positam dicam, sed ut præterita meminisse, reliqua sperare videamur,

*) J. Baden opuscula Latina p. 435.

**) orat. pro lege Manil. c. XIV.

ne aut invisa diis immortalibus oratio nostra, aut ingrata esse videatur." — Itaque, cum omnibus, qui sapiunt, non possit non ingratia animi haberi, propter bona, quae a divina providentia proficiscantur, spiritus sibi sumere, quid mirum est, antiquos, qui ad humanæ naturæ similitudinem sibi frigerent deos, existimasse, eos, qui de suis prosperis rebus jactantius loquerentur, invidia numinis sibi conflata, de fortunis omnibus deturbatum iri? Quam opinionem duplex ratio peperit; nam et suam indignationem ad deos transferabant, et vulgari rerum eventu sententiam hanc videbant confirmari. Ejusmodi enim homines, stabilitate fortunæ nimium confisi, imprudenter et temere ipsi in perniciem sæpe præcipites ruunt. Quo facto, id, quod a naturali rerum nexu ortum erat, ad divinam vindictam referebant.

Quæ de Croeso nobis ab Herodoto tradita sunt, luculentissimo exemplo hanc rationem illustrant. Nam cum tyrannus ille Sardium totam Asiam minorem ad fluvium Halyn sub ditionem suam redegisset et immensam auri argenteique vim in ædibus regiis coacervasset: felicitatem suam omnibus numeris completam esse existimavit. Ad quem cum venisset Solon, qui existimabatur de septem sapientibus unus, habuisseque de felicitate humana sermonem illum fama pervulgatum, ægre tulit rex, se a philosopho felicissimum mortalium non esse appellatum. Tum Solon (I. 32.) ὁ Κροῖσε, inquit, ἐπιζήμενόν με το θείον πᾶν ἐδὺ φθορερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρώπων πολημάτων πέρι; Hæc verba explicaturus, de humanarum rerum inconstantia copiosius disserit, ex qua effici vult, neminem, nisi vita bene defunctum, beatum prædicari posse. Multos enim, quibus magnam felicitatem ostentavissent deus, abjectos postea ab eodem fuisse et prostratos.

Tempore brevi post hoc colloquium elapso, in maximum luctum incidit Croesus, cuius filius, cum venatum exiisset, ab Adrasto hospite imprudenter venabulo percussus est. Quid igitur mirum, hæc ad deorum indignationem, quam Croesus in secundis rebus insolenti hilaritate gestiens provocasset, ab historico relata esse. Qui, cum hunc casum

fatalem narraturus sit, hæc præmittit verba: (I. 44.) *Μετὰ δὲ Σολωνα
οὐχόμενον ἔλαβε ἐπι θεᾶ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, ὃς εἰκάσαι, ὅτι ἐνώμεσε
ἔωντὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιῶτατον.* Ex hoc mærore eum vix
se receperisset Croesus, gravius infortunium spiritus ejus fregit. Nam,
devicto Lydorum exercitu, cum Sardes essent expugnatæ, captivus ipse
arbitrio ferocis victoris subjectus est. Tum demum in rebus afflictis
et profligatis resipiscere cœpit. Cum enim in eo esset, ut vivus flammis
traderetur, serius agnovit sapientiam Solonis, et in mentem revocavit
præclarum philosophi dictum, neminem nisi vita bene defunctum, beatum
posse prædicari.

Juvat hoc loco ad insignem rerum dispositionem et concinnitatem
hujus narrationis attendere. Primo quidem adspectu propter levitatem
aliquam animi et verborum jactantiam darius in Croesum consultisse
nobis videntur dii. Ea erat ejus pictas et munificentia, ut mores ejus
non possint non nobis admodum probari. Ea erat ejus in subditos ele-
mentia, ut ab ipso Cyro plus quam pater Lydis fuisse dicatur (I. 155).
Itaque ex miseria hominis optimi misericordia legentium nascatur, ne-
cessesse est. Sed, contextu rerum penitus perspecto; omnia, instar fa-
bulæ ab egregio poeta conditæ, humanitatis sensui mire satisfaciunt.
Nam, ut mittamus, Croesum ex Apollinis oraculo (I. 91.) regno, quod
injuste obtinuissent majores, expellendum fuisse: ipsas res perditas af-
flicto in commodum cessisse videmus. Quantopere in sapientia et ani-
mi magnitudine ex inquis rebus profecisse regem videmus? Nam, qui
in prosperis rebus nimis extulerat animum, idem afflictas fert moderatissime.
Celsum et erectum se præstat, cui nihil ad animum dimitten-
dum intolerabile videatur. In ipso temporis momento, quo divitias
suas ab hoste diripi videbat, salubria victori suggessit consilia (I. 89).
Quotiescumque postea cum Cyro et Cambyse confert sermones, ea facit
verba, quæ et sapientiam in perspicienda humanarum rerum levitate et
placidissimam, quæ animo ejus inerat, pacem manifeste prodant. Ita-
que fortunam adversam sibi pro disciplina fuisse, ipse non ignoravit,

sed aperte, præ se tulit. (I. 207. Τὰ δέ μοι παθήματα τα εόντα ἀχάριτα
μαθήματα γεγόνεε).

Sed ex tribus locis, in quos vim et naturam divinæ invidiæ descripsimus, unus latissimæ patens reliquus est, de quo dicendum sit. Ut supra demonstravimus, nimiam prosperitatem propter se; nulla adjuncta culpa, diis invisam fuisse: ita, si in superbis et improbis factis se exsereret, magis etiam erat inhibenda. Nam, qui assidua felicitate florebant, præsertim in regia fortuna, ad immodicas spes concipiendas facile delapsi humanitatis modum exceedere sæpe gestiebant. Indocti cupiditatibus temperare et quidvis sibi licere arbitrati, ut libidinem explerent, nullum non in se admiserunt flagitiū genus. Itaque,*) cum ex opinione hominum antiquissimorum dii ad similitudinem regum res humanas gubernarent, subditos suos se nimis extollere majoraque adfertare non passi sunt. Quicunque igitur extra terminos generi nostro constitutos evagari videbatur, ut homo seditionis retardandus erat et compescendus. In tali homine cernebatur ista ὑβρίς sive ἀτασθαλία, qua nullum aliud vitium uberiorem veteribus poetis suppeditavit sylvam. Inde campus ille fabularum de hominibus ad divinam gloriam adspirantibus, et iis, qui deos ad certamen provocare ausi essent. Quam contumaciam et his in terris et apud inferos suppicio acerbissimo coercendam esse superi censerent. Quatenus ergo dii, ut putabant veteres, ne divina majestas vulgaretur, homines supra humanum modum evectos in ordinem cogebant et improbam intercipiebant spem, inerat illis φθόνος quidam, quo sortis suæ præstantiam tuebantur. Quanto igitur quis superior erat, eo se submissius gerere debebat, eo magis modestiæ et temperantiæ operam dare, ne in periculum divinæ indignationis incurreret.

Ipse Cyrus (I. 88.), qui, accepta Solonis oratione, humanarum rerum varictatis memor Croeso concesserat incolumentem, postea, do-

---

*) Garves Versuche p. 47.

minandi cupidini nimis indulgens, temerariam adversus Scythas suscepit expeditionem. Quam cum animo agitaret, frustra ei prudentiam commendat Croesus. "Quod si, inquit, immortalis esse tibi videaris et ejusdem sortis exercitui imperare, supervacuum est, me meam expromere sententiam. Sin vero intelligas, te ipsum hominem hominibus praesesse, id primum discito, humanarum rerum quandam esse rotam, quæ, dum circumagit, eosdem semper fortunatos esse non sinit." (I. 207.) His dictis Cyrus ad moderationem nequaquam adductus est, sed, quam sibi proposuerat spem immensam persecutus, in ipso fortunæ cursu corruit.

Araostathia, quam dii refrænandam ducebant, haud raro in puerili quadam petulantia, cui nulla proposita erat utilitas, cernebatur. Ita Pheron, rex Ægyptius (II. 3.), cum Nilus super ripas solito latius effusus agros inundaret, ludibrii causa spiculum in vorticem fluminis conjecit. Quam insaniam dii impunitam esse non passi sunt. Nam, amissis oculorum luminibus, decem annos in cæcitate traxit.

Gravioris impietatis atque adeo hominis ad immania scelera opibus et potentia abutentis exemplum a Cambysè, Cyri filio, repeti potest. Qui cum in honorem Apis, quem summa religione colerent Ægyptii, festum celebrari cognovisset, (III. 29.) bovi sancto in medium adducto lethale vulnus inflixit. Addita etiam huic facinori contumelia verborum, cum sacerdotes dei flagris cædi jussisset, capitis pæna proposita, solemnia inhibuit. Factis his nefandis in furorem et insaniam versus contra suos crudeliter grassari cœpit. Smerdin fratrem germanum occidi jussit. Duas sorores, quod apud Persas incesti loco habebatur, in matrimonium duxit. Harum alteram sua manu interfecit. Tædet enumerare singula, quæ in se admisit crudelia facinora homo, qui divina et humana jura nefandis sceleribus polluit. Apertis sepulcris et in lucem adspectumque protractis mortuorum corporibus, deos manes Jaccessivit; atque, ut impietati cumulus accederet, memphitica deorum simulacula flammis tradidit. Ne vero quis judicet, Cambysem, qui, cum

ipsi aliorum deorum esset cultus, peregrina sacra Iudibrio haberet, in hoc culpa vacasse: adjicit Herodotus præclaras quasdam observationes, quibus planum facit, in tanta opinionum de rebus divinis discrepantia, nullius nisi insipientis esse aliorum violare religionem. (III. 38.) Neque ista Cambysis facinora impunita dii tulerunt. Nam pugione sponte ex vagina delapso, ipse in eodem corporis loco, in quo Apin percusserat, mortiferum accepit vulnus. (III. 64.)

Cæterum hoc loco non est silentio prætermittendum, Herodotum, de Cambyse ob sacra polluta insaniente locutum, aliam quoque addere narrationem: regem, nonnullis autoribus, jam ante hæc flagitia commissa, mentis non fuisse integræ. Neque defuisse, qui traderent, eum ab infantia inde gravi laborasse valetudine. Conjectura igitur esse probabile, hominem, qui corporis morbo conflectaretur, mente non bene valere potuisse. Est igitur hoc quoque ad notissimam illam antiquitatis opinicnem referendum, qua sclera in fati necessitate posita, non minus quam ea, quæ a libero penderent arbitrio, pænis expianda esse putarent.

Ut ad alia transeamus divinæ invidiæ irritamenta, erat quidem, ex opinione veterum, optimi cujusque, odia et inimicitias graviter persequi; sed ita, ut in tali re mediocritas, quæ est inter nimium et parum, diligenter conservaretur. Quare si quis ulciscendi et puniendi modum excederet, in perniciem non poterat non incurrere. Hujus rei documentum insigne dedit fatum Pheretimæ, reginæ Cyrenæorum. (IV. 164.) Cujus filius Arcesilas cum esset a Barcæis occisus, justa vindictæ cupidine flagrans mulier Persarum auxilium imploravit. Capta deinde per insidias Barca et permissis ipsius arbitrio incolis, in puniendo sibi nimis indulxit. Nam per medios sontes, quorum ingens erat multitudo, stipitibus adactis, cum abscissas uxorum mammas de muro suspendisset, cæteros Persis tradidit in servitium abducendos; adeo ut omne nomen Barcæorum propter unum facinus injustum deleretur. At ob hanc ultionis intemperantiam acerrimas a Pheretima pænas dii repetierunt,

quippe quæ viva a vermibus corrosa miserabiliter periret. Adiecta est ab Herodoto causa, homines, qui in ulciscendo modum non tenerent, deorum in odium incurriere. (IV, 205) "ὧς ἦρα ἀνθρώπουσι αἱ λίην .ογκωὶ τυμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται."

Multo plura fortunarum per superbiam et injustitiam eversarum extant apud nostrum specimina, quippe qui in his coacervandis mirifice sibi placuerit. Quin etiam, intermisso saepius narrationis cursu, quoties illi memorabile succurrit divinæ animadversionis exemplum, in de via orationem aberrare sinit. Quo factum est, ut, propter hanc longius a re proposita divagandi licentiam, graviter objurgaretur a Plutarcho.* Quanquam non mirandum est, nostrum ad institutum illud, quo sapientiae suminam contineri existimaret, corroborandam omnia uniuersa argumenta congessisse.**) Ideo quoque per quam ingeniosa nobis videtur conjectura Boettigeri,*** qui nostrum existimat, cum, aliis alia narrantibus, inter rumores discrepantes optio esset facienda, eorum se potissimum autoritati deditis, quorum ratio fortunæ temeritatem et libidinem optime probaret. Verum, ut ab homine, qui studio ad veritatem incitato esset, exspectari potest, crediderimus Herodotum sic ea prætulisse, quæ consilio ipsius convenienterent, si contrariarum rationum paria essent momenta. Abeuntibus ita in partes diversissimas, qui de ultimo Cyri fato scripserunt, cum aliam famam Ctesiae, aliam Xenophonti probatam videamus, noster tertiam amplexus est; quam in rem suam commode posset convertere. Sed in primis id secutus esse videtur Herodotus, ut impotentiam regum Persicorum manifestam ficeret. Omnes enim a Cyro usque ad Xerxem sibi præfidentes, ut imperii fines in infinitum proferrent, temeraria bella suscepisse legimus. Quare, cum nobis plura suppetant, quæ luc facere videantur, non id agimus, ut quascumque insignem rerum conversionem in medium afferamus. Sed deli-

*) l. c. cap. III.

**) Defense d'Herodote par Geinoz, in Memoires de Litterature T. XXXVI. p. 19 6. 8.

***) l. c. p. 71.

batis locis primariis, cum ea præsertim præstrinxerimus, quæ nominatim invidiam illam divinam commemorant, cætera prætermittamus, festinantes ad Xerxem, in quo summam a temperantia rectaque ratione defectionem et denique omnia ad perniciem profligata atque perdita conspicimus.

Postquam in priore operis parte causæ, quæ divinam invidiam sollicitarent, diligenter multorum casibus dinumeratæ sunt, atque adeo vulgaris rerum humanarum cursus luculenter descriptus, tali ingenio prædictum exhibet Xerxem, ut, præjudicio facto, ingruentem diu propiciamus procellam. Nam, cum per se magnæ hominum opes superis displicerent, is potentia omnibus præcelluit regibus; cum de secundis rebus timide verba essent facienda, hic summa jactantia suam prædicavit opulentiam; cum fortunato in primis moderationi opera esset danda, is orbem terrarum sibi parere voluit, fere gigantum more cum diis bella gerens.

Cujus insania ut clarius eluceat, sæpius sapientes homines inducuntur de humanarum rerum conditione, summa contentione orationis, disserentes. Quam immodicas conceperit spes, ex iis, quæ in concilio principum Persarum, expeditionem adversus Græciam meditatus, fecit, verbis facile perspici potest. Nam, in enumerandis commodis, quæ, Græcia subjecta, in Persidem essent redundatura, ait, (VII. 8.) se sperare, fore ut, ulterius etiam producto imperio, quibus regionibus coelum Jovis et solis cursus contineretur, iisdem terminarentur res Persarum. Mardonio ad voluntatem regis locuto, cum cæteri tacerent, Artabanus fretus necessitudine, quæ ipsi cum rege intercedebat, orationem, et sensuum altitudine et verborum pondere conspicuam, habuit. Hujuscemodi fere ejus erant verba: "Videsne, quomodo deus celsissima quævis animantia, humilioribus neglectis, fulmine feriat, nec efferre se patiatur? Videsne, quomodo et in ædificia vastissima et in arbores proceras tela contorqueat? Nam eminentissima quæque prosternere deus amat. Ita quoque ingens exercitus, deo invido (*ο θεος φθονιγας*)

terrorem aut fulmen, quo fæde pereat, injiciente, ab exigua manu ad internecionem cæditur. Neminem enim præter ipsum magnifica sentire deus patitur."

Cum semel cupiditatibus indulgere et nimis alta moliri Xerxes cæpisset, dii insuper statum animi perturbatum vanis somniorum terribulamentis incitarunt atque inflamarunt. Putabant enim veteres, hominum superbientium confidentiam, quo citius in perniciem ruerent, stimulis divinitus additis, augeri. Itaque rex, propositi tenax, indies in animi ferocitate longius provectus est. Qui, ponte, quo Hellespontum junxerat, a tempestatibus disjecto, postquam, refectis operibus, transitum in Europam munierat, eo progressus est vesaniæ, ut diis ipsis ferociter insultaret. Nam in mare flagris cæsum catenas conjici jussit, quod magno regi molestias facessere ausum esset (VII. 35). Ita etiam in hoc homine id *ὑβρέως* genus animadvertisimus, quo hominibus pueriliter petulantibus impietas et ludibrium deorum, nulla proposita utilitate, propter se placebat. Factorum contumaciæ impotentiam linguae adjecit, neque gloriatione ista, qua deos olim lacercessiverat Croesus, abstinebat. De loco eminentiore ad Abydum sito universum exercitum contemplatus cum totum Hellespontum navium numero onustum et per omnes oras omnemque Abydenorum agrum ingentem hominum multitudinem stipatam videret, lacrymis haud temperans, beatum se prædicavit (VII. 44.) Ita cum affectus esset animo, quid mirandum est, homines prudentes, qui hanc intemperantiam verbis sedare conarentur, operam omnino perdidisse? Artabanus, quem considerata mentis judicia conservasse, jam supra cognovimus, diserta lingua regis animos retardare saepius studebat. Præter ea, quæ jam attulimus, Xerxem docuerat, multa concupiscere homini perniciosum esse (VII. 19.) Idem postea regem flentem conspicatus, lacrymarum causam ex eo quæsivit. Tum rex ajebat, se, reputata humani ævi brevitate, graviter commiseratione tangi. Nam ex tota, quam intueretur hominum multitudine, centum annis præterlapsis, neminem in vivis fore. Deinde Artabanus,

qui pro more suo occasionem captavit, qua salutaria in regis animo vivendi præcepta defigeret: "Alia, inquit, et quidem multo gravior sortis nostræ deplorandæ ratio est. Nam in brevi vitæ curriculo nemo nec de his, nec de aliis ad talem natus est felicitatem, qui non plus quam semel eo deveniat, ut mors vita optabilius ipsi videatur. Incidunt valitudines et infortunia, quorum ea est vis, ut vitam, per se brevem, diuturnam existimemus. Ita fit, ut mors, tanquam optimum ærumnarum perfugium et requies, hominibus maxime sit expetenda. Idcirco numen, quod vitæ dulcedinem, nobis delibandam præbuit, invidum hac in re deprehenditur (*φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἐόν*). VII. 46. — Idem denique alio loco regem, ut futura cogitatione præcipiat adhortatus, de dominandi libidine, per se infinita, multa disserit. (*εὐπολεῖης γὰρ σὺ εἰςι αὐθρώποισι ὁδεμήν πληθώρῃ*). VII. 50.

Hæc dicta, non magis quam prodigia divinitus oblata (VII. 57.), Xerxem ab incepto deterruerunt, qui, continuato itinere, terrarum, quas peragrabat, longe lateque vastitatem effecit. Quid? quod sibi in impietate constans templa et delubra deorum, ornamenti spoliata, incendio corrupit. Plurimos de suis, aut levem aut nullam causam interserens, ad mortem rapi jussit. Postquam vero Leonidas et Spartani, quibus imperabat, hostium multitudini impares, quo in loco steterant, ad unum ceciderant omnes, generosi animi hostem non modo veneratione non est prosecutus, sed mortuo caput præcidi cum jussisset, truncatum corpus in crucem egit. (VII. 238.)

Quam Artabanus reformidaverat deorum indignationem, in ea Græcos summam spem reposuisse, non est mirandum. Itaque cum ii, qui ad Termopylas castra adversus Persas collocaverant, Locros Opuntios et Locrenses sibi socios adjungi cuperent, miserunt, qui dicerent, nullam adesse timoris causam. Neminem enim mortalium nec esse, nec futurum esse, cui per omnem vitæ cursum nihil eveniat mali; sed summos quosque summum manere infortunium. Bellum igitur ultro inferentem non posse non de spe deturbari.

Cum vero expeditio Persarum calamitosum habuissest eventum; in promtu erat, fædissimam eorum stragem iratis diis attribuere. Erat enim divinæ justitiae, τὰς ἔτε δαμόνων ἔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας (IX. 76.) acerrime ulcisci. Oppressa igitur præsentissimo deorum auxilio ad Salaminem classe Persarum, cum Athenienses in eo essent, ut fugientes hostes interciperent, Themistocles ab hoc consilio suos revocaturus, omnem victoriam ad deos refert. Atque hæc illius oratio instar omnium Herodoti opinionem de diis invidis fastum humanum retundentibus luculenter illustrat. Talia enim non ipsos effecisse ait, sed deos et heroes, qui uni homini, impio præsertim et scelerato, Europam et Asiam dominio premere inviderent (ἐφθόνησαν), quippe qui, dejectis deorum simulacris, sacra et profana habuissest promiscua; quin etiam mari verberato catenas injecisset. (VIII. 109).

Itaque magnus rex, qui tantos sibi sumserat spiritus, accepta clade ignominiosa, exigua vectus navi, salutem petere fuga coactus est. His cum accessisset Mardonii calamitas terrestris, non tamen sati pænarum diis dederat. Ut enim erat cupiditatibus impar, libidinibus inseriens multiplicem sibi peperit luctum domesticum. Impuri præsertim amores, quos ut expleret, turpissima in se admisit facinora, regiae familiæ facti sunt funestissimi (IX. 108.) Ad exitum igitur explicata græcæ expeditionis narratione, has tamen turbas domesticas persequitur Herodotus. Quarum mentionem injiciens, id aperte secutus videtur, ut νέρεως et constitutarum huic vitio pænarum omnibus numeris absolute imago in Xerxis persona nobis exhiberetur.

Hæc fere erant, quæ de illo instituto Herodoti nobis constant. Quæ si quis secum reputaverit, impietatis culpa liberum certe nostrum reperiet. Induxit ille quidem deos severos humanarum rerum arbitros, non sine cupiditate, insolentium suppicio majestati suæ consulentes. Verum, ut de diis verba faciens ad similitudinem humanæ naturæ multa traduxit, ita omni malignitate vacantes fecit. Sed, qui in disserendi subtilitate, ut erant tempora, minus valebat, idem narratione continua

ostendit, se cursum humanæ vitæ, quem orationis acumine non posset explanare, cogitatione habuisse comprehensum. Quare, si quis ea, quæ de administratione rerum humanarum rudiore sermone Herodotus exposuit, in subtiliorem disputationem converterit, plurima et sapientissima bene vivendi præcepta inde peti posse videbimus. Et aliam alio tempore faciem induente philosophia, rerum tamen factarum prudenter exposita narratio ad quamvis disciplinam poterit accommodari. Quæ cum ita sint, omnibus, qui de divinæ prudentiæ vestigiis, in utraque fortuna dispensanda conspicuis, disputaturi sunt, cuicunque se addixerint philosophiæ, vastam herodoteæ musæ suppeditabunt rerum sylvam.

Opinionem illam, in qua omnis vertitur quæstio, Herodoto cum Æschylo communem fuisse, jam supra diximus. Sed, qui Herodoti hac de re opiniones ægre tulerunt, ii poetam grandiloquum intolerabilem existimabunt. Nam pro luxuria ingenii, orationis flumini se committentis, in rebus præter modum exaggerandis sæpe dissolutior deprehenditur. Quem si cum Herodoto in re simili conferamus, præ cæteris se nobis offert fabula, quæ inscribitur Persæ. Inducuntur primum senes, quibus Xerxes, cum militia transmarina juvenum effecisset penuriam, regni tutelam demandaverat. Atque hi militum, qui Xerxi parebant, multitudine magnificis verbis celebrata, sensim ad timorem et sollicitudinem deferuntur. Memores enim audaciæ popularium, qui, ponte in Hellesponto facto, deos sollicitassent, (Pers. 70.), metuunt, ne subita rerum fiat conversio. His igitur inter spem metumque dubiis verba illa excidunt, propter quæ in gravissimam Platonis *) reprehensionem incurrit Æschylus. (Pers. 91. sqq.)

*Αολόμητν δ' ἀπάταν θεῖ
τις ἀνὴρ θνατὸς ἀλύξει;
τις ὁ κραιπνῷ ποδὶ πηδή-*

---

*) De rep. T. VI. p. 252. ed. Bip.

ματος εὐπετέως ἀνάσσων;
 φιλόφρων γαρ σαινε-
 σα τὸ πρῶτον παράγει
 Βροτὸν εἰς αἰρίζατα,
 τόθεν ὅν τέτιν υπέρ θνα-
 τὸν αλίξαντα φυγεῖν.

Est hæc sane gravis numinis vituperatio; sed quis est qui miretur, homines animo vehementer perturbatos tales voces effundere? Quamvis enim in opinionibus illius ævi hujus sententiae semina latuerint, tamen, nisi ex aliena persona locutus esset poeta, linguae temperans modestioribus usus esset verbis. Cæterum his altius exaggeratis verbis subest sententia simplex, deum ad tempus homini omnia concedere secunda, quo citius sibi præfidens in exitium præceps ruat.

Dum hi senes cum regina, cui somnium aliquod metum injec-
 rat, cogitatione futura præcipientes, sermones conferunt, supervenit
 nuntius, qui Salaminiam calamitatem ad eos defert. Atque hic, non ali-
 ter ac Themistocles apud Herodotum, deorum præsentiam commemorat,
 sine qua Græcorum classis numero navium Persis impar, tam insignem
 victoriam reportare non potuisset. (Pers. 342 sqq.)

*Μή σοι δοκῶμεν τῇδε λειψθῆναι μάχῃ.
 Άλλ' ὁδε δαιμῶν τις κατέρθειρε σρατόν,
 τάλαντα βρίσας ὥν ισορρόπῳ τύχῃ.*

Et paullo infra v. 350:

*Ηρξεν μέν, ὃ δέσποινα, τε παντὸς ναῦς
 φανεὶς ἀλάσωρ ἢ πανὸς δαιμῶν ποθέν.*

Quid? quod temeritatem illam regis, qui, astuto Themistoclis consilio
 deceptus, quamvis iniquo loco prælium committere statuit, disertissime
 ad deorum φθόνον refert. Narrat enim, regem ab Atheniensi quo-
 dām certiore esse factum, id agi a Græcis, ut, noctis opportunitate
 usi, clam ex freto Salaminio naves subducerent. Tum Xerxem, capi-
 tis pæna proposita, navium ducibus imperasse, ut omni ad fugam itinere

intercluso, caverent, ne Græci futuram cædem subterfugerent. Talia regem edixisse

— — ἐξυεὶς δόλον
"Ελληνος ἀνδρός, ἐδὲ τὸν θεῶν φθόνον.

Tristi hoc accepto nuntio, ad summam desperationem adducti senes una cum Atossa flebili lamentatione patriæ deplorant infortunium. Deinde regina, manibus Darii mariti faciens inferias, Choro persuadet, ut umbram regis mortui ex inferis evocet. Morem gerentes senes magicos instituunt cantus; quibus finitis, vocatus adest Darius, atque suis se conspiciendum præbet. Siscitatus causam querelarum ab uxore comperit, res Persarum ad nihilum redactas esse. Cum ulterius quærendo singula cognovisset, miratur in primis insaniam filii; qui Hellesponto pontem imponere ausus esset, quam temeritatem a Deo autore profectam esse non dubitat. Et in hac re secum consentientem habet uxorem.

(Pers. 720 sqq.)

Δαρειος

Καὶ τόδ' ἐξέπραξεν, ὡςε Βόσπορον κλεῖσαι μέγαν;

Ατοσσα

Ωδ' ἔχει· γνώμης δέ πε τὶς δαιμόνων ἐννήψατο.

Δαρειος

Φεῦ· μέγας τις ἥλθε δαιμῶν, ὡςε μὴ φρονεῖν καλῶς.

Eadem ab eodem majore vi orationis efferuntur v. 738 sqq.

Ἄλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτός, χῶ θεὸς ἐννάπτεται.

Νῦν πακῶν ἔοικε πηγὴ πᾶσιν εὐρῆσθαι φίλοις.

Παῖς δ' ἐμὸς, τάδ' ἐπατειδὼς ἤνυσεν νέῳ θράσει,

Οσις Ἐλλήσποντον ἰρόν, δέλον ὡς, δεσμώμασιν

Ηλπιξε σχῆσειν ρέοντα Βόσπορον ρόον θεῖ,

Καὶ πόρον μετεργόνθμιζε, καὶ πέδαις σφυρογλάτοις

Περιβαλών, πολλὴν κέλευθον ἤνυσεν πολλῷ σρατῷ.

Θυητὸς ὡν θεῶν τε πάντων ὥετ', ἐκ ἐπιβελίᾳ,

Καὶ Ποσειδῶνος κρατήσειν. Πρὸς τάδ' ἐνόσος φρενῶν

Εἶχε παιδίς ἐμόν;

Singularem igitur audaciæ atque adeo impietatis culpam propterea in Xerxem videmus conferri, quod tanti operis molem fluctibus ausus es- set injicere. Nam, qui, strata per maria montesque via, militare sibi munierat iter, is ordinis a diis inventi permutationem facere naturæque repugnare videbatur. Tales igitur conatus eorum, qui humanitatis modum excederent, a diis graviter comprimendos esse, censebant veteres. Sic, cum Cnidii, quo facilius ab incursione Persarum tutos se praestarent, agrum suum in formam insulæ redigere instituissent, laborantibus divinitus inficta est pestis. Tum legati Delphos missi, qui siscitarentur, quidnam esset, quod tantopere conatibus eorum adversaretur, re-sponsum tulerunt: Ab incepto desistendum esse. Jovem enim, si sic ei visum esset, Cnidiam effecturum fuisse insulam (Herod. I. 74.) Hand aliter, autoribus Herodoto et Æschylo, Xerxes, qui Neptuno, ut ita dicam, insultans mare pedibus transibat, iram adversus se deorum concitavit. — Cæterum versus, quos laudavimus, Æschyli, non eam ferre videntur interpretationem, ut hic ad catenas, quas, rupto priore ponte, Xerxes Hellesponto petulanter injecisset, respexisse poetam putemus. Quæ igitur commemorantur δεσμάματα et πέδαι non propria verborum significatione sumenda sunt; sed probabilius est, Æschylum, ut orationi lumen conciliaret, translatione usum esse. Rectius igitur Schützius, in commentario ad hunc locum, hæc de pontis in Hellesponto facti retinaculis et anchoris ferreis intellexisse videtur. Nam, ut omittamus, Xerxem de tali insolentia filii non certiorem esse factum, hæc ratio Æschylei sermonis splendori magis videtur consentanea. Quin multo verisimilius est, totum hunc, quem secutus est Herodotus, rumorem de mari vinculis castigato, ex licentia poetica male intellecta originem traxisse.

Mira quoque in hoc cernitur Æschyli cum Herodoto consensio, quod eum, qui contumacius a recta ratione defecerit, ad majorem etiam insaniam a diis inflammari existimat. Nam, ut hic Xerxes deorum impulso insaniisse perhibetur a patre, ita Cambysi, teste Herodoto, proper violatam Apis religionem a diis furor injectus est.

Quo magis Aeschylus sententiam illam de deo arrogantibus infesto illustret atque manifestis demonstret exemplis, Darium facit rerum persicarum memoriam; a primordiis inde, breviter repetentem. Ostendit rex, eos, qui, animi moderatione conservata, rerum summæ præfuissent, diis acceptos atque fortunatissimos fuisse; donec narrando devolvitur ad filium, juveniliter exsultantem (*νέα φοονθτα*), qui ad extremitum omnia vertisset (Pers. 779). Deinde subito ad vaticinandum conversus affirmat, res Persarum nunquam restitui posse, priusquam Græcos bello lacessere desiverint. Nam de transmarina hominum copia modo paucos reddituros esse. Reliquam multitudinem propter impia facinora tum telis Græcorum, tum inopia victus absumtum iri. Atque hanc insignem cladem Persis in posterum documento futuram, quam periculosum sit animos efferre, modestiaque posthabita, nimis alta moriri. Sed in enumerandis impietatis insolentiaeque speciminibus omnino cum Herodoto conspirat. Nam si ab orationis flore, quo vates abundat, discesseris, eodem redeunt, quæ ab utroque proferuntur. Ignem templis atque delubris injectum esse, deorum simulacra de sedibus esse turbata et spoliata, uterque memorat. Sed quoniam in hac scelerum et pœnarum iis propositarum commemoratione, summa luminum abundantia, copiosior est Darius, satis habuimus luculentiora quædam orationis loca decerpere. (Pers. 806 sqq.)

— οἱ γῆν μολόντες Ἑλλάδ; ὁ θεῶν βρέτη
 Ηιδέντο συλᾶν, ὅδε πιμπράναι νεώς
 Βωμοὶ δὲ ἄσιοι, δαιμόνων δὲ ιδρύματα
 Πρόρρειζα φύρδην ἐξανέρωπται βάθρων.

- v. 815. Θῖνες δὲ νεκρῶν καὶ τριτοσπόρων γονῆ
 "Αφωνα σημαινέσιν ὄμμασιν βροτῶν,
 "Ως ἡχ ὑπέρφευ θνητὸν ὄντα χρὴ φρονεῖν.
 "Τροις γὰρ ἐξανθέσσε ἐκάρπωσε σάχνη
 "Ατῆς, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμῆθέρος.

v. 824. Ζεύς τοι πολασῆς τῶν ὑπεριόμπων ἄγαν

Φρονημάτων ἐπεισιν, εὐθυνος βάρος.

Excidium Trojæ et Agamemnonis, domum reversi, triste fatum multifariam in loca communia de sorte humani generis excurrendi materiam poetæ suppeditavit. Cum innotuerit, Trojam deletam esse, chorus, quem senes, armis ferendis impares, constituunt, de manifesta numinis vindicta eleganter disputat. (362 sqq.) Profitentur, hunc belli exitum luculenter sibi probare, Jovem cura et administratione rerum nequaquam vacare. Paridem enim, qui propter divitias elatus et opibus nimis confusus, rapta hospitis uxore, divina jura turpiter violasset, scelere dignum exitum invenisse. Sed hos versus, unde nihil novi in rem nostram convertere possumus, intactos relinquemus, ad aliam properantes ejusdem chori vocem, quæ ad vetustatem instituti, de quo agitur, probandam sufficit.

Agam. 755. Παλαιφατος δ' ἐν τοῖς βροτοῖς γέρων λόγος

Τέτυπται, μέγαν τελε-

σθέντα φωτὸς ὄλβον

Τεκνόσθαι, μηδὲ ἅπαιδα θυήσαιν,

Ἐκ δ' ἀγαθᾶς τύχας γένει

Βλασάνειν ἀκόρεσον οἰξύν.

Δίκα δ' ἄλλων μονόφρων εἴμι.

Τὸ δυσσεβὲς γὰρ ἔργον

Μετὰ μὲν πλείονα τίντει,

Σφρετέρᾳ δ' εἰκότα γέννα

Οἴκων δ' ἄρδενθυδίνων

Καλλίπαις πότμος αἰεί.

Jam ipso horum versuum exordio ad liquidum & confessum perducitur eorum opinio, qui notum illud, homini, cui omnia diutius prospera cesserint, calamitatem aliquam impendere, ante Herodoti et Æschyli ætatem vulgatum fuisse, et de mediis populi opinionibus petitum, arbitrantur.

Sed deorum nemesis, quæ scelus Paridis acerrime ulta esset, Græcis quoque, bello superioribus, erat pertimescenda. Idcirco Clytaemnestra, choro de belli exitu certiore facto, postquam, quos animo fingeret atque adeo audire sibi videretur, clamores tum Græcorum de victoria exsultantium, tum Trojanorum, in terrorem et trepidationem conjectorum, splendidis verbis prædicaverat, victorum cura se sollicitam teneri mentiebatur. Qui, si prædandi studio abrepti deorum sacra contaminassent, gravem deorum iram essent in se conversuri. Nam levimento hanc concitari posse, cum tanta bello peremptorum multitudine piaculum in se contraxissent, cuius ea esset vis, ut, quamvis in se nova non admitterent sclera, per se tamen invidiosa essent tot hominum interfectorum funera (v. 352.)

*Θεοῖσι δὲ ἀμπλάκητος εἰ μόλοι σρατός,
Ἐγρήγορον τὸ πῆμα τῶν ὄλωλότων
Γένοιτ' ἄν, εἰ πρόσπαια μὴ τύχοι πακά.*

Cfr. v. 441 seqq.

Uberius hæc a choro explanantur, qui de fato, quod Atridis immineret, anxium se haberri profitetur. Universam enim Græciam, in justo orbitalis dolore, belli autoribus diras imprecaturam esse. Igitur regibus et insidias civium, qui luctum suum indigne ferrent, et invidiam deorum, quibus infinita cædes displiceret, pertimescendas esse. Hoc secum reputantes senes sententiam suam de sorte regum in communes conjicit locos. Homines opibus præcellentes, si culpam sibi contraxissent, defastigio deturbatos graviore casu ruere. Sibi igitur auream arridere mediocritatem ab amplissima fortuna eorum, qui urbium domitores existarent, et eorum calamitate, qui in captivitatem ducerentur, æque remotam. (v. 464.)

*Βαρεῖα δὲ ἀξῶν φάτις σὺν νότῳ,
Δημούράτε δὲ ἀρᾶς τίνει χρέος.*

v. 469. *Tὸν πολυκτόνων γὰρ*

εἰς ἄσκοποι θεοί.

v. 475. *Tὸ δὲ ὑπερηφότως πλύνειν εὐ
Βαρύ βάλλεται γὰρ ὅσσοις
Διόθεν κεραυνός.*

Agamemnoni e bello redeunti obviam procedens uxor, et immoderatam præ se ferens lætitiam, viam stragulis purpureis sterni jubet (v. 905 sqq.). Nam pedem, qui diruta Trojanorum moenia proculcasset, augustiorem esse, quam qui nudo imponeretur humo. Post tot edita facinora præ-clara dignissimum esse maritum, qui per purpuram incederet. Tales apparatus diu deprecatur Agamemnon, veritus, ne, arrogato honore divino, in numinis invidiam incurrat. (v. 947.)

*Σὺν ταῖσδε μὲν εμβαίνοντὸς ἀλεγχέσιν θεῶν
Μῆτις πρόσωθεν ὄμματος βάλοι φθόνος.*

Illustratur hic exemplo luculentissimo, quibus actionibus superbiam, quæ humanam conditionem excederet atque lacerret divinam invidiam, contineri homines ejus ævi existimarent. Exhibitetur præterea in persona Agamemnonis insigne specimen summæ religionis et modestiæ, quæ hominibus in prospero rerum cursu observanda esset.

Si consideraverimus opinionem universæ Græciæ communem, qua homo, qui in publicis ludorum certaminibus, præsertim olympicis, victor esset renuntiatus, non magis sibi quam patriæ immortalem gloriam peperisse censebatur, non mirabimur, Pindarum, in tanta fortuna celebrandâ, ad institutum, de quo sermo est, recolendum saepius esse dælatum. Erat id etiam ingenio hominis, qui in sublimes sententias et sensus depromendos ubique revolvitur, perquam accommodatum. Præterea, cum de mythologia, in qua liberius exsultare posset oratio, præcipua carminibus peteret ornamenta: homines illos heroici ævi, qui se superiores jactarent, saepius commemorari in promtu est. Denique, cum in felicitate hominum prædicanda tota verteretur res, ne deorum in hos moveret invidiam, opus erat cautione præcipua. Nam quo magis per se invidiosa erat prosperitas illa haud communis, eo cautius in ejus præ-

ditione erat versandum. Crebros igitur ad invidiam immortalium averruncandam preces adjunctas videmus.

Ita cum Xenophonti corinthio victoriam olympicam gratulaturus et hujus et patriæ laudes celebret, hæc ad nemesin avertendam *) sub-jungit: (Olymp. XIII. 23. ed. Boeckh.)

Τπατ' ενὸν ἀνὰσσων
Ολυμπίας ἀφθόνητος ἐπεσσιν
γένοιο χρόνον ἄπαντα, Ζεῦ πάτερ,
καὶ τόνδε λαὸν ἀβλαβῆ νέμων
Ζενοφῶντος εὐθυνε δαίμονος ἔρον.

Pariter, composito in honorem pueri Alcimedontis carmine, postquam felicitatem Æginæ patriæ prædicavit, invidiam numinis in tam lautis rebus deprecatur. (Olymp. VIII. 86.)

Εὔχομαι αμφὶ καλῶν μοίρᾳ Νέμεσιν δικόβελον μὴ θέμεν (τὸν Δία):
ἀλλ᾽ ἀπήμαντον ἄγων βίοτον
αὐτές τ᾽ ἀξεῖσθαι καὶ πόλιν.

Haud aliter in extollenda, quam sibi tertia victoria comparaverant Hippocleas et pater, laudum copia, deorum indignationem veretur. (Pyth. X. 20.)

— — — μὴ φθονεραῖς ἐν θεῶν
μετατροπίαις ἐπικύρσαιεν· θεὸς εἴη
ἀπήμων κέαρ.

His adde, quæ choro, victoriam Strepsiadæ Thebani celebraturo, suggerit verba. (Isthm. VI. 55.)

— — — ὁ δαθανάτων
μὴ θρασσέτο φθόνος,
οὐ, τι τέρπων ἐφάμερον διώκων
ἐπαλος ἐπειμι γῆρας ἐς τε τὸν μόρσιμον
αιῶνα.

*) Evidem hæc sic intelligenda esse duxi; consentiente vetere scholiasta, cuius ejusmodi est μετάφρασις: Ἐπὶ τοῖς ἐπεστητῆς Ολυμπίας καὶ τοῖς ὑμνοῖς, οἷς λέγω περὶ αἰτῶν, μὴ νεμεσήσῃς ὦ Ζεῦ.

Cum tali victoriæ genere homines summam felicitatis consecuti vide-rentur, identidem poeta præcipit, ut, in fortuna tam secunda, se gererent submisso; ne majora, quam quæ caderent in humanam sortem, appeterent; talem enim fastum multis exitium peperisse. (Olymp. V. 23.)

— — — ὑγίειντα δὲ τις ὄλβον ἀρδει,
ἔξαρκέων πτεύτεσσι καὶ εὐλογιαν προστιθεις, μὴ
ματεύσην θεὸς γενέσθαι.

Isthm. IV. 16. μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι.

Fabulas, quibus carmina distinxit Pindarus, de temerariis illis ad divinam gloriam adspirantibus, omnes enumerare longum foret. Huc pertinent illa pervulgata pueris etiam decantata de Bellerophonte, Ixione, gigantibus &c., quorum conatus graviter compescisset numen.

In fabulis Sophoclis, quamvis de deorum invidia disertis verbis nusquam fiat mentio,* tamen opinionis, quam huic voci subjectam esse comprobavimus, crebra occurunt vestigia. Quin integræ tragœdiæ in hac sententia manifestis exemplis illustranda versantur. Sic in principio fabulæ, in qua parricidium et incestum, quæ inscius in se admiserat Oedipus, sensim in lucem proferuntur, rex ipse homo quidem non dishonestus, sed ferocioris ingenii, inducitur et cupiditatibus præter modum indulgens.

In Ajace vero singulare hominis intemperantis et lacertorum summitate præfidentis, sed postremo sua culpa ad summam desperationem adducti, specimen cernitur. Quem insanientem cum Ulysses contemplantaretur, Minerva hunc adhortata, ut miserum illum sibi documento haberet, hæc addit modestiæ præcepta: (Ajas 127 ed. Brunck.)

Τοιαῦτα τοίνυν εἰσογῶν, ὑπέρχοπον
μηδέν ποτὲ εἴπης αὐτὸς εἰς θεὸς ἔπος,
μηδὲ ὅγνον, ἄργης μηδέν, εἴ τινος πλέον
ἢ χειρὶ βρίθεις, ἢ μακρῷ πλέτε βάθει·
ώς ἡμέρᾳ πλίνει τε κανάγει πάλιν

*) Vis illa, quæ superbos et nimis fortunatos in ordinem cogit, simpliciter φθόνος vel νέμεσις dicitur.

ἄπαντα τὰν θρῶπεια· τὰς δε σώφρονας
θεοὶ φιλέστι καὶ συγνόστι τὰς κακές.

Eodem redeunt verba Lichæ (Trachin. 280):

"Τίθων γὰρ εἰς εὐρύτερην ἡδὲ διάμονες.

Instituti illius, ex quo nimia mortalium felicitas indignationem movebat deorum, exemplum exstat in Electra. Ægisthus enim, cui falsam spem ostentasset Electra, fore, ut funus Orestis exoptatissimum sibi cerneret, id adeo prospere sibi evenisse putat, ut nemesin pertimescat. Eodem loco observandus est promiscuus φθόνος et νεμεσίως usus. (Electra 1466)

ὦ Ζεῦ δέδορκα φάσμι, ἄνευ φθόνος μὲν, εὐ πεπτωκός· εἰ δὲ ἔπειτι Νέμεσις, οὐ λέγω.

Qui plura Sophoclis de re proposita dicta inspicere cupiat, evolvat Ajas. 758. Phil. 776. Oedip. Colon. 1215.

Restat, ut ex fabulis Euripidis quædam huc pertinentia decerparimus. Is enim, cuius opera tam crebris distincta sunt sententiis, homines de hac re verba facientes non semel inducit. — Si fabula, quæ inscribitur Rhesus, Euripidis ingenio debeatur, exinde laudandus est v. 343,*) quo chorus, ut excusat fiduciam, quam in Rheso exercituque, quem ducebat, immodicam habebat, si quæ forte superbiora sibi excederint, invidiam sermonis (*ζομάτος φθόνον*) deprecatur.

Eadem cautione utitur Theseus, qui, cum Thebani constituisserunt Argivorum, qui adversus se pugnantes ceciderant, corpora inhumata projicere, profitetur se, si minus persuasione, armorum certe vi effeturum, ut suis traderentur sepelienda. Ne vero hæc confidentia sit invidiosa, hoc adjicit: (Supplices 348.)

"Ηδε τοδέ ἐσαι, καχι σὺν φθόνῳ θέων.

De felici hominis statu, invidiæ divinæ irritamento, venustatis plenus locus est (in Alcest. 1137 sqq.) Cum enim Admetus, cui præter spem

*) ed. Musgrav.

reddita sit uxor, quam amabat unice, totum se dedat lætitiae, hanc tenuissimi affectus plenam profert vocem:

*"Ω φιλτάτης γυναικὸς ὄμμα παὶ δέμας,
Ἐχω σ' ἀείπτως, ἐποτ' ὄψεσθαι δοκῶν.*

Hercules addit:

"Ἐχεις· φθόνος δὲ μὴ γένοιτο τις θεῶν.

Confer, si placet, Hecub. 288. — Iphig. in Aulid. 1095-1097.

His, quæ jam allata sunt, obtinuisse nobis videmur, sententiam, quam in quæstionem vocavimus, Herodoti ævo ad vulgares pertinuisse opiniones. Id enim, ad quod revocandum adeo sæpe deferuntur autores, non potuit non penitus insedisse hominum animis. Propagata per multa sæcula hæc opinio ab historicis præsertim iteratur, qui, neglecta etiam, quæ postea invaluit, majore sermonis proprietate, ad Herodoti exemplum se pueriliter componentes, φθόνος vocem retinuerunt. Quid? quod ipsi sequioris ævi scriptores, qui Christo nomen dederant, (v. c. Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Synesius*) &c.) a tali persistente non fuerunt immunes? Qui, cum ex immatura morte hominis cuiusdam luctum perceperant, usi fortasse formula in proverbii consuetudinem abeunte, hanc jacturam ab invidia divina derivarunt.

---

*) Cfr. Casaubon. in Gregorii Nysseni epist. ad Eusthat. p. 82.

Restat, ut lectores benevolos de consilio hujus dissertatiunculae certiores faciamus. Examen publicum et solemne, quod cura clementissimi regis instituit, diebus, quos tabula ad calcem libelli hujus alligata exhibet, volente deo O. M. in schola metropolitana habendum rite indicimus. Quod ut frequentia sua ornent atque celebrent, quicunque scholæ nostræ bene capiunt, omnibus precibus oramus atque rogamus.

S C H E M A

over

Examinationens Gang ved den offentlige Examen i September 1823 i Metropolitanskolen.

<i>Mandagen d. 22 Sept.</i>	<i>Löverdagen d. 27 Sept.</i>	<i>Stilene udarbeides saaledes:</i>
Formiddag.	Formiddag.	
9-11½ Latin . . . . 4 Classe.	9-11½ Religion . . . . 2 Cl. A.	
11½-2 Græsk . . . . 3 Cl. A.	11½-2 Dansk . . . . 4 Cl.	
9-11 Fransk . . . . 3 Cl. B.	9-11 Engelsk . . . . 4 Cl.	
11-1 Dansk . . . . 2 Cl. A. B.	11-1 Mathematik . . . . 3 Cl. A.	
Eftermiddag.	Eftermiddag.	
4-6 Historie og Geographie . . . . 2 Cl. A.	4-6 Religion . . . . 2 Cl. B.	
4-6 Naturhistorie . . . . 3 Cl. B.	4-6 Tydsk . . . . 3 Cl. A.	
<i>Tirsdagen d. 23 Sept.</i>	<i>Mandagen d. 29 Sept.</i>	<i>Torsdagen d. 25 Sept.</i>
Formiddag.	Formiddag.	Formiddag.
9-11½ Latin . . . . 3 Cl. A.	9-11½ Historie og Geographie . . . . 4 Cl.	9-12 Latin Stil . . . . 4 Cl.
11½-2 Latin . . . . 2 Cl. B.	11½-2 Religion . . . . 1 Cl.	— — — . . . . 3 Cl. A.
9-11 Mathematik . . . . 4 Cl.	9-11 Dansk . . . . 3 Cl. B.	— — — . . . . 3 Cl. B.
11-1 Tydsk . . . . 1 Cl.	11-1 Mathematik . . . . 3 Cl. B.	— — — . . . . 2 Cl. A.
Eftermiddag.	Eftermiddag.	Eftermiddag.
4-6 Historie og Geographie . . . . 3 Cl. B.	4-6 Fransk . . . . 4 Cl.	4-6 Tydsk Stil . . . . 4 Cl.
4-6 Naturhistorie . . . . 2 Cl. A. B.	4-6 Religion . . . . 3 Cl. B.	
<i>Onsdagen d. 24 Sept.</i>	<i>Onsdagen d. 1 Octbr.</i>	<i>Tirsdagen d. 30 Sept.</i>
Formiddag.	Formiddag.	Formiddag.
9-11½ Græsk . . . . 4 Cl.	9-11½ Græsk . . . . 2 Cl. A.	9-12 Dansk Stil . . . . 4 Cl.
11½-2 Latin . . . . 3 Cl. B.	11½-2 Religion . . . . 4 Cl.	— — — . . . . 3 Cl. A.
9-12 Mathematik . . . . 2 Cl. A. B.	9-11 Dansk . . . . 1 Cl.	— — — . . . . 3 Cl. B.
12-2 Tydsk . . . . 4 Cl.	11-1 Historie og Geographie . . . . 2 Cl. B.	— — — . . . . 2 Cl. A.
Eftermiddag.	Eftermiddag.	Eftermiddag.
4-6 Religion . . . . 3 Cl. A.	4-6 Tydsk . . . . 3 Cl. B.	4-6 Fransk Stil . . . . 4 Cl.
4-6 Fransk . . . . 2 Cl. A. B.	4-6 Naturhistorie . . . . 1 Cl.	
<i>Fredagen d. 26 Sept.</i>	<i>Torsdagen d. 2 Oct.</i>	
Formiddag.	Formiddag.	
9-11½ Græsk . . . . 3 Cl. B.	9-11½ Græsk . . . . 2 Cl. B.	
11½-1½ Latin . . . . 2 Cl. A.	11½-1 Hebraisk . . . . 4 Cl.	
9-11½ Dansk . . . . 3 Cl. A.	1-2 Hebraisk . . . . 3 Cl. A.	
11½-2 Arithmetik . . . . 1 Cl.	9-11 Historie og Geographie . . . . 1 Cl.	
Eftermiddag.	11-1 Fransk . . . . 1 Cl.	
4-6 Historie og Geographie . . . . 3 Cl. A.	Eftermiddag.	
4-6 Tydsk . . . . 2 Cl. A. B.	4-6 Latin . . . . 1 Cl.	
	4-6 Fransk . . . . 3 Cl. A.	

De Candidater, som i Aar dimitteres til Academiet, ere:

1. *Carl Niels Eduard Marcussen*, en Søn af afdøde Pastor *Johan Ambrosius Marcussen* til Faareveile i Sjælland;
2. *Halvor Frode Höegh Nissen*, en Søn af Skolens Rector;
3. *Christian Jürgensen*, en Søn af Hr. Justitsraad *Lorentz Jürgensen*, Sportelcasserer ved Søe-Etaten;
4. *Carl Emil Möhl*, en Søn af Hr. Kammeraad *Hans Christian Möhl*, Havnecontrolleur her i Staden;
5. *Arent Johannes Christian Sibbern*, en Søn af Hr. Commissionair *Matthæus Sibbern*;
6. *Ludvig Friderich August Göricker*, en Søn af Hr. Pastor *Georg Göricker*, Præst ved Frederichs tydske og den tydske Garnisons Menigheder her i Staden;
7. *Søren Johannes Holm*, en Søn af Hr. Urtekræmmer og Capitain ved det borgerlige Infanterie, *Henrich Holm*, een af Stadens 32 Mænd;
8. *Frantz Albert Heinrich d'Auchamp*, en Søn af Hr. General-Krigscommissair *François Louis d'Auchamp*, Directeur ved det militaire Varedepot, Ridder af Dannebroggen og St. Ludvigs Orden;
9. *Christian Friderich Irmischer*, en Søn af Borger og Possementmager Hr. *Johan Friderich Irmischer* her af Staden;
10. *Christen Christensen*, en Søn af afdøde Borger og Brændevisbrænder *Søren Christensen* her af Staden;
11. *Friderich Christian Esmarch*, en Søn af afdøde Grosserer *Jens Esmarch* her af Staden;
12. *Rasmus Bartholin Kjersing*, en Søn af forhenværende Bogholder og Kasserer ved Brandassurance - Compagniet *Berent Rasmus Kjersing*.